

مجموعه آموزش ترجمه و مفاهیم نهج البلاغه

سطح متوسطه

فرائد العجلا

درسنامه

جلد دوم

«حکمتها»

گروه تدوین متون آموزش
ترجمه و مفاهیم نهج البلاغه

فهرست مطالب

۷	مقدمه
۱۳	آشنایی با بخش های مختلف کتاب
۲۰	درس هفدهم: خردورزی
۲۸	درس هجدهم: ادب علم آموزی
۳۸	درس نوزدهم: خوب خواهان بدر رفتار
۴۸	درس بیستم: جامه های همیشه نو
۵۸	درس بیست و یکم: شناخت دنیا
۶۸	درس بیست و دوم: برخورد با دنیا
۷۸	درس بیست و سوم: وحشتناک ترین تنهایی
۸۶	درس بیست و چهارم: دوری از گناه
۹۶	درس بیست و پنجم: آسایش دنیا و آخرت
۱۰۴	درس بیست و ششم: بندگان مقرب خدا
۱۱۴	درس بیست و هفتم: تشکر از خدا
۱۲۲	درس بیست و هشتم: دعا، کلید رحمت
۱۳۰	درس بیست و نهم: دل بستن به دنیا
۱۳۸	درس سی و ام: بخل و تنگ نظری
۱۴۶	درس سی و یکم: خودشناسی
۱۵۶	درس سی و دوم: امر به معروف و نهی از منکر
۱۶۵	فهرست واژگان

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

سپاس خدایی را که سخنیوران در ستودن او همانند و شهیارگران شمردن نعمت‌های او را ندانند

حمد و سپاس مخصوص خداوندی است که قرآن را برای نمایاندن حقیقت نازل کرد و پیامبر صلی الله علیه و آله را مفسر آن و ولایت معصومان علیهم السلام را ادامه خط رسالت و تداوم روشنی حقیقت قرار داد.

سلام و درود بی پایان بر پیامبر خاتم محمد مصطفی صلی الله علیه و آله که عمر شریف خود را برای تبیین و تفسیر قرآن و بیان حقیقت ناب، صرف کرد و انسان‌هایی چون علی و فاطمه علیهم السلام را به جامعه انسانی هدیه نمود.

درود بر امیرمؤمنان، علی علیه السلام، انسان والای تاریخ و دومین شخصیت عالم وجود؛ همو که علم از او نور و زهد از او زیبایی گرفت و عدالت از انتساب به او مسرور شد و شجاعت از مقامش، ارزش و اخلاق از کمالش، قداست یافت و انسانیت از عظمت او افتخار کرد؛ همو که فرمود: «يَنْتَحِدِرُ عَنِّي السَّيْلُ، وَلَا يَرْقَى إِلَيَّ الطَّيْرُ؛ از دامن گسترده افکارم، چشمه‌ها روان است و اوهام از صعود به قلّه فضایلم ناتوان.»

نهج البلاغه، سخنان آتشین و گفتار دلنشین مولای متقیان است؛ آینه‌ای است که به خوبی، گوینده عالی قدر خود و شخصیت بی نظیروی را می‌نمایاند و میزانی است که حق و باطل را از هم جدا و وزنه سنگین فضیلت را کاملاً جلوه‌گر می‌سازد.

آری! نهج البلاغه جلوه‌گاه حق و حقیقت و مرکز تابش انوار درخشان صراحت و صداقت، آزادی و عدالت، شجاعت و شهامت و دانش و فضیلت است.

کتاب شریف نهج البلاغه - که به حق «برادر قرآن» نام گرفته - بعد از قرآن کریم، بهترین و عظیم‌ترین اثر جاودانه اسلامی است که با دستورها و مضامین بلند خود به زندگی مسلمانان شور و شعف خاصی بخشیده؛ کتاب با عظمتی که سند افتخار هر مسلمان و مایه اعتبار انسانیت است. برای یک مسلمان چه افتخاری از این بالاتر که گوینده این سخنان نغز و پرمحتوا، پیشوای عالی مقام اوست و برای یک انسان چه اعتباری از این مهم‌تر که علی علیه السلام - گوینده نهج البلاغه - با تمام مزایای علمی و عملی که داشته مانند او یک انسان بوده است؛ انسانی که معنی انسانیت و راه و رسم زندگی را فقط باید از او پرسید و در وجود بی‌مانند او جستجو کرد.

امام خمینی رحمته الله علیه می‌فرماید:

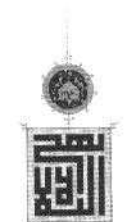
ما مقتدریم که کتاب نهج البلاغه که بعد از قرآن، دستور زندگی مادی و معنوی و بالاترین کتاب‌هایی بخش بشر است و دستورات معنوی و حکومتی آن بالاترین راه نجات است، از امام معصوم ماست.^۱

کتاب نهج البلاغه - که نازله روح اوست - برای تعلیم و تربیت ما خفتگان در بستر منیت و در حجاب خود و خودخواهی خود، معجونی است برای شفا و مرهمی است برای دردهای فردی و اجتماعی و مجموعه‌ای است دارای ابعادی به اندازه یک انسان و یک جامعه بزرگ انسانی از زمان صدور آن تا هر چه تاریخ به پیش رود و هر چه جامعه‌ها به وجود آید و دولت‌ها و ملت‌ها متحقق شوند و هر قدر متفکران و فیلسوفان و محققان بیایند و در آن غور کنند و غرق شوند.^۲

آنها که قدر این گنجینه ارزشمند را دانستند از آن بهره‌ها بردند؛ مطهری‌ها، «طهارت روح» را در این چشمه زلال یافتند و با هنرها، «هنر شجاعت و شهادت» را از آن آموختند و بهشتی‌ها، «عطر دل‌انگیز بهشت» را از آن استشمام کردند.

۱. وصیت‌نامه امام، ص ۶.

۲. صحیفه امام، ج ۱۴، ص ۳۴۸.

اینک ما باید از این گنجینه بی نظیر، کمال استفاده را ببریم و به ندای بیداری بخش رهبر معظم انقلاب - آیت الله خامنه‌ای مد ظله العالی - لبیک بگوییم که فرمود:

من درباره توجّهی که ما باید به نهج البلاغه پیدا کنیم می خواهم هشدار بدهم. ما این توجه را امروز کم داریم، مثل اینکه نمی دانیم چه گنجینه معرفت بی پایانی در این کتاب هست یا هنوز برای مردم ما، حتی برای محققین ما، اهمیت دستیابی به منبع عظیم این کتاب بی نظیر به طور کامل کشف نشده است...^۱ تأکید می کنم که این کتاب، گنجینه بی نظیری است، تمام نشدنی است و امروز هم بیشتر از همیشه ملت ما و جامعه اسلامی ما به آن نیازمند است. ما امروز به این کتاب احتیاج داریم.^۲

امروز روز استفاده هر چه بیشتر از نهج البلاغه است.^۳ امروز شرایطی مشابه شرایط دوران حکومت امیرالمؤمنین علیه السلام است؛ پس روزگار نهج البلاغه است. امروز می شود از دیدگاه دقیق و نافذ امیرالمؤمنین علیه السلام به واقعیتهای جامعه و واقعیتهای جهان نگاه کرد و بسیاری از حقایق را دید و شناخت و علاج آنها را پیدا کرد. همین است که به نظر ما امروز از همیشه به نهج البلاغه ما محتاج تریم.^۴

ویژگی های این مجموعه

ویژگی اول: رعایت اصول آموزشی

۱. سیرتدریجی از آسان به سخت: متن نهج البلاغه براساس هدفی که مورد نظر گردآورنده آن - سید رضی رحمته الله علیه - بوده با سایر کتاب ها و متن های دینی و مجموعه های گردآوری شده از سخنان معصومان علیهم السلام تفاوت آشکاری دارد و از دشواری خاصی برخوردار است. این دشواری به ویژه برای افرادی که نسبت به ادبیات عرب و برخی علوم مقدماتی از دانش لازم برخوردار نیستند یا برای اولین بار با این گنجینه ارزشمند مواجه می شوند، بیشتر رخ می نماید.

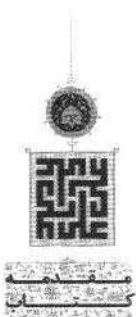
به همین دلیل برای تسهیل امرآموزش، سیرتدریجی از آسان به سخت در کل مجموعه مورد توجه قرار گرفته به نحوی که روند آموزش از حکمت های نهج البلاغه - که دشواری کمتری نسبت به سایر بخش ها دارند - آغاز و به آموزش نامه ها - که در مقایسه با خطبه ها آسان تر هستند - منتقل شده و با آموزش خطبه ها خاتمه می یابد. سیر مذکور، در هر بخش مراعات شده و درس های هر جلد از

۱. بازگشت به نهج البلاغه، ص ۳۸.

۲. همان، ص ۴۹.

۳. همان، ص ۲۶.

۴. همان، ص ۲۸.

حکمت‌ها، نامه‌ها و خطبه‌های آسان به سخت تنظیم و تدوین شده است.

۲. موضوع محور بودن درس‌ها: نهج البلاغه براساس سخنرانی‌ها (خطبه‌ها)، نامه‌های امام علی (علیه السلام)، حکمت‌ها و جملات کوتاه منتخب از سایر سخنان امیرمؤمنان (علیه السلام) تنظیم شده و ترتیب موضوعی ندارد. مجموعه حاضر برای سهولت در امر یاددهی و یادگیری، معرفت‌افزایی نهج‌آموزان، پاسخ به نیازهای بینشی و انگیزشی مخاطبان و جذابیت‌آفرینی و ایجاد رغبت، به صورت موضوعی با محوریت موضوعات اساسی از قبیل مسائل اخلاقی، اصول رفتاری و مباحث اجتماعی، اعتقادی و سیاسی درس‌بندی شده است.

۳. بیان ساده، کوتاه و جامع: در این مجموعه سعی شده است تا مطالب با بیانی ساده، گویا و کوتاه به مخاطب انتقال داده شود؛ به همین منظور از پرداختن به مطالب و توضیحات اضافی ملال‌آور و غیرضروری - که ارتباط روشنی با موضوع درس ندارد - پرهیز شده است؛ اما به منظور جامع بودن مطالب، دو بخش با عناوین «آینه در آینه» و «حکایت و هدایت» برای پیوند محتوا با قرآن و ملموس شدن مفاهیم، در کادر جداگانه‌ای ارائه شده است.

۴. جذابیت و رغبت‌آفرینی: محتوای درس‌های این مجموعه در موضوع محوری خود، از جامعیت، اختصار و استقلال خاصی برخوردارند که به اصل تداعی در ذهن نهج‌آموز کمک کرده، موجب می‌شود مخاطب، تمام یک درس را به صورت کامل در نظر داشته باشد. این مسئله حس شروع و اتمام و حرکت مجدد را به نهج‌آموز القا و محتوا را جذاب‌تر می‌کند و در مخاطب برای پیگیری مطالب کل مجموعه، رغبت بیشتری به وجود می‌آورد و قابلیت یاددهی و یادگیری او را افزایش می‌دهد.

۵. تأکید بر تمرین و ممارست: به دلیل تأثیر بسزای تمرین و ممارست در یادگیری و نهادینه شدن آموخته‌ها، بخش ویژه‌ای برای این منظور در نظر گرفته شده است.

ویژگی دوم: مهارت‌آفرینی و مهارت‌افزایی

قرائت و ترجمه متن نهج البلاغه و درک مفهوم و مقصود از کلام امام علی (علیه السلام) - به ویژه برای افرادی که نسبت به ادبیات عرب و برخی علوم مقدماتی از دانش لازم برخوردار نیستند یا برای اولین بار با نهج البلاغه روبه‌رو می‌شوند - دشواری خاصی دارد؛ به همین دلیل در مجموعه حاضر سعی شده است تا در زمینه‌های روخوانی و روان‌خوانی، ترجمه متن و درک مفاهیم، مهارت‌های لازم در نهج‌آموزان ایجاد شود یا در صورت برخورداری از چنین مهارت‌هایی، این مهارت‌ها افزایش یابد.

همچنین با توجه به اهمیت مطالعه و پژوهش در دانش‌افزایی و تولید علم، سعی شده است تا بستر لازم برای مطالعات بیشتر و تحقیق و پژوهش در زمینه موضوعات مرتبط با درس‌ها ایجاد شود و

نهج‌آموزان با تمرین و ممارست، در این عرصه نیز به مهارت لازم دست یابند.

ویژگی سوم: جامعیت، به روز بودن و سودمندی

در تدوین مجموعه حاضر، تلاش شده است تا بیش از ۳۰ درصد از محتوای حکمت‌های نهج‌البلاغه ارائه شود؛ گفتنی است، موضوعاتی که در سخنان امام علی علیه السلام فراوانی بیشتری دارند یا جزء مسائل و موضوعات روز و مورد نیاز مخاطبان - به ویژه جوانان - محسوب می‌شود، از اولویت بیشتری برخوردار دارند.

محتوای درس‌های این مجموعه، به گونه‌ای گزینش و چیده شده که مهم‌ترین مسائل اخلاقی، اصول رفتاری، مباحث اجتماعی، اعتقادی و سیاسی مؤثر در مسیر تکامل فردی و اجتماعی را دربرگرفته و ضمن برقراری رابطه سازمان‌یافته میان نهج‌آموز و متن نهج‌البلاغه، نگاه مثبت و سازنده‌ای نسبت به فراگیری نهج‌البلاغه در وی ایجاد می‌کند و نسبت به نیازها و پرسش‌های اساسی مخاطبان پاسخ‌گو است و حس سودمندی و مفید بودن را القا می‌نماید.

اهداف علمی و کاربردی مجموعه حاضر

بر اساس ویژگی‌های طرح شده، مجموعه حاضر، برای رسیدن به اهداف ذیل تألیف و تدوین شده است:

- آشنایی اجمالی با بخش‌های مختلف نهج‌البلاغه (حکمت‌ها، نامه‌ها، خطبه‌ها)؛
- ایجاد علاقه و شوق برای ارتباط هرچه بیشتر با نهج‌البلاغه و انس با آن؛
- آشنایی با اکثر موضوعات مطرح شده در نهج‌البلاغه به ویژه موضوعات به روز و مورد نیاز؛
- بهره‌مندی علمی و عملی از معارف و آموزه‌های ناب علوی در زندگی فردی و اجتماعی؛
- آموزش روحوانی و روان‌خوانی متن نهج‌البلاغه؛
- آموزش معنا و شرح واژگان مهم و کلیدی؛
- آموزش ترجمه نهج‌البلاغه، به صورت کاربردی و کسب مهارت در این زمینه؛
- آشنایی اجمالی با شرح و توضیح سخنان امام علی علیه السلام در نهج‌البلاغه؛
- آشنایی با شیوه‌های مطالعه و پژوهش در موضوعات نهج‌البلاغه و کسب مهارت در این زمینه؛
- آشنایی با پیام‌های مختلف عبارات نهج‌البلاغه.

این مجموعه در قالب ۹۶ درس برای سطح متوسطه طراحی شده است:

• برگزیده حکمت‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)

• برگزیده نامه‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)

• برگزیده خطبه‌های نهج البلاغه (۳۲ درس)

نهج‌آموزان پس از گذراندن این درس‌ها، علاوه بر آشنایی با واژگان و اسلوب بیانی نهج البلاغه و کسب مهارت ترجمه متن نهج البلاغه از معارف ناب این گنجینه بی‌بدیل - که پاسخگوی نیازهای امروز جامعه است - بهره‌مند می‌شوند.

به منظور ارتباط با مربیان و نهج‌آموزان و برای دریافت انتقادات،
پیشنهادهای و نظرات صاحب‌نظران، پایگاه اینترنتی اختصاصی
«درسنامه نهج البلاغه» به آدرس nahjamooz.ir راه‌اندازی شده است.

در پایان از محضر خدای رحمان، فضل و عنایت بیکران، برای نهج‌آموزان و نهج‌پژوهان خواستارم
و از همه کسانی که در تهیه و تدوین مجموعه حاضر نقش داشته‌اند آرزوی توفیق روزافزون می‌نمایم و
از استادان و صاحب‌نظران ارجمند صمیمانه تقاضا دارم پیشنهادهای اصلاحی خود را به آدرس
info@nahjamooz.ir ارسال نموده و ما را رهین لطف خویش قرار دهند.

مسئول گروه تدوین متون درسی

«آموزش ترجمه و مفاهیم نهج البلاغه»

